

állatvilág

nka

FANK-MTVM

2021. szeptember-október • VIII. évfolyam 5. szám

www.allatvilagmagazin.hu

Ausztrália
fogyatkozó
élővilága

Egy ősi
fajtamacska
A SZIÁMI

BAGLYOK
a tudomány
szolgálatában

VADÁLLATOK
MENEDÉKE

ÉVES ELŐFIZETŐKNEK: 495 Ft 695 Ft

21005

15,9 LEI
4,1 EUR

9 772064 517008

DR. KISS JÁNOS BOTOND 80 ÉVES

A Duna-delta tudósa

A sakál épp akkor bukkant fel, amikor dr. Kiss János Botond és e sorok írója az említett kutyaféle európai helyzetéről diskurált. Egy pillanatra megállt, majd ráérősen elballagott a töltésen. Mi pedig lakóhajónkkal továbbsiklottunk Sulina felé.

ADuna-delta varázslatos világát, az érintetlennek tűnő, végtelen nádasokat, a kék égen köروزő hatalmas pelikánokat, a Közép-Európa történelmét is befolyásoló óriáshalakat, a vizákat és sok-sok más természeti csodát Kiss János Botond munkájából, *A Delta könyvéből* ismertem meg. Évtizedekkel később a szerzővel személyesen is találkoztam, sőt, neki köszönhetően két felejthetetlen és tartalmas kirándulást tehettem Európa egyik utolsó ősvadonjában.

A TERMÉSZET POLIHISZTORA

Kiss János Botondot nyugodtan nevezhetem a természet polihisztorának. Ő majdnem mindent tud, amit tudni érdemes a Duna-deltáról és a torkolatvidék határán lévő, különleges adottságú Dobrudzsai-fennsíkről. Ismeri a vad járását, a halak viselkedését; ha csak egy villanásra feltűnik egy madár, rögvest mondja a tudományos nevét. Olvas a természet aprócska jeleiből, otthon van a deltabeli halászmesterségekben. Nincs olyan zuga a hozzávetőleg Vas megyényi torkolatvidéknek, melyet ne járt volna be. Pedig nyolcvan esztendeje a Deltától távol, Erdélyben, Magyarécsén született, Beszterce-Naszód megyében. Biológia-földrajz szakos tanárként két évet oktatott, majd Tulcea-ba került az Erdő- és Vadkutató Állomás laboratóriumába. Ám

Dr. Kiss János Botond Dobrudzsában épp azt szemlélteti, hogy egy mór teknőst miképp lehet helyesen kézben tartani. Az ujjvégekre tett páncélos így nem kapálózik és nem is stresszelődik.

Fotó: Kovács Zsolt

1986-ban apósa és anyósa, valamint két kislánya külföldre menekült, s ezt az „illetékes elvtársak” csak rajta tudták megtorolni. Egy fiktív állásba küldték Sulina városába, a Fekete-tenger partjára, de valójában az erdészethozott dolgozott Letea szigetén. (A sziget jelentős része ma már féltve őrzött rezervátum.) Aztán az 1989-es események után visszahelyezték a kutatóintézetbe. Mivel ebben a zavaros időszakban kiváltképp ügyelni kellett a Delta kincseire, rábízták, hogy megalapítsa és megszervezze a Duna-delta bioszféra-rezervátum Őr- és Ellenőrtestületét. Sajnos e szervezet eredeti, hatékony formájában már nem létezik, miután alapítóját öt év múlva eltávolították az éléről. 1995–1998 között környezetvédelmi államtitkárként tevékenykedett, ám a kormányváltáskor ez a tisztség megszűnt, így tovább nem volt

PELIKÁN A SZÓSZÉKKORONÁN

Arról, hogy miért lett biológus, így nyilatkozott a 75. születésnapján: „Szeretném hinni: annak születtem. Édesanyám fejlesztette ki bennem a természetszeretetet. A magyardécei templom 1765-ös építésű szószékkoronáján – amely alól egy igaz ember, Édesapám 46 évig hirdette az Igét – ott a mellét föltépő, faragott pelikán három fiókájával. Gyermekként ez ragadott meg, nem az átvitt, szimbolikus értelme, hanem a madár különössége. Utánaolvastam, néztem a kevés dokumentumfilmet, ami élőhelyéről, a Duna-deltáról készült, kerestem a találkozást. Aztán megkaptam a lehetőséget, otthagytam a katedrát meg Erdélyországot, és életem a pelikán jegyébe fordult. Olyannyira, hogy a kutatóintézet címerén – ahonnan kiöregedtem – ott van a gödény. A később megszülető Ör- és Ellenörtestületnek én terveztem a szolgálati jelvényét. Ez egy, a Delta fölött átrepülő pelikán. Sok terepmunkám és tanulmányom fűződik hozzá, valaha tán könyvet is írok róla...” (Székely Ferenc: *A pelikán jegyében a Duna-deltában*, Háromszék, 2017. április 19.)

szükség a munkájára (vagy inkább a személyére). Ismét a Delta nádasait járta, gyűrűzött, dolgozott a kutatóintézetben, publikált – és ma is aktív munkatársa az intézménynek. Egyik kedvenc témája a pelikán; nem sok ornitológus akad Európában, aki annyit tudna a gödényekről, mint ő.

A néhány évvel ezelőtti drónos felmérések szerint a Duna-deltában mintegy 17 ezer pár pelikán fészkel. Többségük rózsás gödény, de szép számmal költenek ott borzas gödények is.

A MUNKA FOLYTATÓDIK

Kiss János Botond ma is roppant tevékeny. Ha épp nem gyümölcsfái és szőlője között találja a hajnal, akkor

a Delta életét tanulmányozza. Forгатócsoportokat segít, madárkutatókat és más természetbarátokat kalauzol, vagy épp saját öröme (és a tudomány hasznára!) járja a területet.

Tagadhatatlan, hogy a Delta ökoszisztémája aggasztóan károsodott az utóbbi évtizedekben. Gondot okoznak például az elszaporodott, félvadon tartott szarvasmarhák. A tenyésztők EU-támogatást kapnak, amelynek persze nem az a célja, hogy az ál-

A halászsírály keletről nyugatra terjeszkedő faj. 1934-ben már jelen volt Ukrajnában, első romániai fészkelését 2009-ben írta le dr. Kiss János Botond. A halászsírály Magyarországon csak ritka tavaszi és őszi átvonuló.

Fotó: Kovács Zsolt

és a környezetszennyezés egyéb formáiról. Szomorú látni, hogyan változik meg kontinensünk talán utolsó, még érintetlen torkolatvidéke. Kiss János Botond ma is küzd a Deltáért, leginkább tényfeltáró cikkeivel és előadásokkal.

S természetesen zoológiai kutatásokat végez, fotózik és jegyzetel. Szabó Lászlóval közösen ő írta le az első európai fehér farkú lilebíbicit (*Vanellus gregarius*) megfigyelését, majd dokumentálta a faj későbbi fészkelését is. Hasonlóképp figyelemmel kíséri a halászsírály (*Ichthyaetus ichthyaetus*) keleti terjeszkedését. E két kiragadott példa mellett több száz érdekes publikációja jelent meg a világ tudományos és ismeretterjesztő folyóirataiban, köztük magazinunk hasábjain.

Egy különleges lúdfaj történetét is szeretné felderíteni. Tudniillik Egyiptomban, a médiumi sírkamrában (Kr. e. 2700 körül) az aprólékosan ábrázolt nagy lilikek mellett két vörösnyakú lúd is látható, ám tollazatuk eltér a ma ismert fajétól. Nem kizárt, hogy más faj vagy alfaj képviselőiről mintázták őket, amely napjainkra már kihalt. Egy antik görög vázatörredék is azt valószínűsíti, hogy léteztek a mai vörösnyakú lúdhhoz hasonló madarak az ókorban, melyek telelésre a Földközi-tenger vidékére húzódtak.

Tehát védeni- és kutatható akad bőven. Kiadónk és a szerkesztőség nevében is kívánok még Kiss János Botondnak sok aktív esztendőt és jó egészséget!

KOVÁCS ZSOLT

Pelikánok a 19. századig még fészkeltek Magyarországon. Az azóta lecsapott Sárrétről kerültek gödények a Schönbrunni Állatkertbe is.

Fotó: Kovács Zsolt

latok ridegtartásban, felügyelet nélkül csatangoljanak. A gulyák időnként betörnek a szigorúan védett területekre is, ahol legelésük, taposásuk, trágyázásuk, továbbá a behurcolt gyommagvak stb. hatására számottevően károsodik az őshonos növényzet. A megnövekedett, nem kellően ellenőrzött turistaáradat veszélyezteti a ritka madárfajok fészkelését, a rengeteg nagy teljesítményű motorcsónak a halakat tizedeli, s akkor még nem esett szó a sok szemérről

KÖNYVEK, CIKKEK, TANULMÁNYOK

Dr. Kiss János Botond eddig mintegy 350 tanulmányt és ismeretterjesztő cikket írt. Az Állatvilág magazinban is több írása megjelent.

Magyar nyelven a következő kötetei láttak napvilágot:

A Delta könyve, Bukarest, 1982 (két további kiadása Magyarországon jelent meg, s lefordították német és román nyelvre is)

Kétéltűiek, hüllők, Kolozsvár, 1985

Így láttam Indiát, Székelyudvarhely, 2008

Suttog a természet, Bukarest, 2009